

**Огляд діяльності громадських організацій щодо
забезпечення правового захисту осіб в місцях
несвободи під час війни**

Підготовлено з матеріалів наданих самими організаціями, чи
розміщених на їх сайтах.

КИЇВ, 2024.

1. [Правозахисна Група «СІЧ»](#)

ГО «Правозахисна Група «СІЧ» з 2014 року здійснює правовий супровід осіб, які перебувають в установах виконання покарань та не мають можливості самостійно захистити свої права як на національному, так і на міжнародному рівні.

Юристи організації надають юридичні консультації та вторинну правову допомогу, у разі необхідності – готують звернення до ЄСПЛ, МКС та КПЛ.

Також «СІЧ» має досвід документування тортур у місцях позбавлення волі за Стамбульським Протоколом, здійснювала моніторингові візити, а також – відвідує місця несвободи за запитом. Директор організації є членом Громадської ради при Міністерстві юстиції України.

На разі часті звернення до наших юристів від нинішніх засуджених щодо застосування до них тортур у попередні роки під час проведення досудового розслідування з боку правоохоронців або під час відбування покарання.

Ми представляємо їхні інтереси у державних інституціях та правоохоронних органах, з'ясовуємо, на якій стадії триває досудове розслідування та відновлюємо кримінальне провадження щодо застосування тортур, якщо воно неправомірно закрито. Задля цього ми оскаржуємо постанову до слідчого судді у судовому порядку.

Найчастіші звернення стосуються таких тем:

1. Ненадання медичної допомоги, зокрема, особам з ВІЛ-позитивним статусом. Відсутність планового лікування або необхідних оперативних втручань, відмова у виділенні коштів на протезування.

2. Тортури та нелюдське або принижуюче поводження чи покарання.

3. Відновлення документів, які залишилися на тимчасово непідконтрольних територіях.

4. Умови звільнення з-під варти та дострокове звільнення від відбування покарання в умовах воєнного стану з метою участі у захисті країни.

5. Порушення процедури розгляду у суді зміни запобіжного заходу.

Періодично надходять звернення від рідних засуджених з УВП, які перебувають на тимчасово окупованих територіях. Люди скаржаться на залучення до примусової праці, відсутність медичної допомоги, погане харчування та психологічний тиск з боку окупаційних військ.

Крім того, здійснюється юридичний супровід цивільних

заручників, яким пред'явлені обвинувачення на території РФ. Досягнуто взаємодії зі слідчими та адвокатами з російської сторони, отримано обвинувальний акт, також знайдено працюючий алгоритм роботи над відкриттям кримінальних проваджень та проведенні розшуку окупаційною владою на ТОТ України. Систематизовано практику та реалізована подача повідомлення до КПЛ на порушення статті 7, яка розглядається разом із пунктом 3 статті 2 Пакту.

Серед найбільших проблем та викликів – необхідність створити системний підхід до вирішення проблеми надання своєчасної та якісної медичної допомоги засудженим, а також створити систему профілактики порушень прав засуджених, зокрема, своєчасний доступ до якісної правової допомоги.

2. ГС “Мережа правового розвитку”

Мережа правового розвитку – це спілка організацій громадянського суспільства, які сприяють людиноцентричному правосуддю шляхом надання безоплатної правової допомоги, правової просвіти, досліджень, стратегічної адвокації та впровадження інших інструментів посилення правових можливостей з 2009 року.

Кількість осіб, яким надано правову допомогу з 2019 - 2023 рр.:

- 2022 рік було надано правову допомогу загалом 233 857 особам, з них у форматі онлайн отримали 125 093 правову допомогу.
- 2021 рік було надано правову допомогу загалом 15 789 особам, з них у форматі онлайн отримали 8 346 правову допомогу.
- 2020 було надано правову допомогу загалом 10 903 особам, з них у форматі онлайн отримали 5 163 правову допомогу.
- 2019 було надано правову допомогу загалом 5 889 особам, з них у форматі онлайн отримали 749 правову допомогу.

Було проведено дослідження ГС “Мережа правового розвитку” у співпраці ГО «Україна без тортур» в рамках проєкту “Моніторинг стану та розвиток доступності до справедливого правосуддя осіб, що тримаються в місцях несвободи”. Дослідження за посиланням: <https://bit.ly/2YOTFzS>

Мета цього дослідження полягає в аналізі інформації щодо фактичного стану можливості осіб, які перебувають в місцях несвободи, реалізувати своє право на судовий захист на основі інформації, отриманої від центрів БВПД та органів прокуратури, а також на основі проведених моніторингових візитів.

3. УГСПЛ

Українська Гельсінська спілка надає правову допомогу людям у місцях несвободи (первинну та вторинну). Зокрема, за період 1.01.2023 -29.11.2023 зафіксовано 687 звернень від засуджених і їх родичів.

Більшість звернень щодо їх кримінальних справ (22,5%), порушення права на охорону здоров'я (13%), порушення в ході

судового розгляду (11,8%), порушення в ході досудового слідства (7,1 %) катування та жорстоке поводження (6,3 %).

Усі клієнти отримують консультації, і в деяких випадках - ведення їхніх справ у суді.

Загалом за 2023 р УГСПЛ було надано 8834 безоплатних юридичних консультацій:

Також за інформацією УГСПЛ з 01.06.2022 по 31.03.2023 було отримано 8403 звернень. Зокрема було 7,1% були звернення щодо кримінальних справ, незаконні затримання, катування та тортури. З основних заявників 18,5% це жертви злочинів

4. "Блакитний птах"

Громадська організація «Блакитний птах» надає комплексну соціально-психологічну, медичну і правову допомогу. Фахівці включаються в роботу на будь-якій стадії процесу від моменту допомоги родичам в подачі заяв, коли їх близьку людину тільки-но викрали, до проведення комплексної соціально-психологічної допомоги людям після виходу з полону. Більшість кейсів беруться в роботу з моменту незаконного викрадення людини.

Зокрема у звіті за 2021 рік ГО «Блакитний птах» вказав, що вони отримували звернення щодо осіб, які досі знаходяться в місцях несвободи в ОРДЛО, і щодо нових затримань у цей період.

5. "Донбас SOS"

Донбас SOS – громадська організація, яка була заснована 14 березня 2014 року активістами з Донецька. З перших днів діяльності організації, її цілями було надання підтримки громадським активістам, які вимушені були покинути Донецьку та Луганську область через переслідування та тиск на них.

ГО «Донбас СОС» займалась дослідженням щодо в'язнів, які залишились на окупованих територіях. До них надходить багато звернень від осіб, що перебувають в місцях несвободи на тимчасово непідконтрольній території Донецької та Луганської областей. Вони скаржаться на масові порушення їх прав та відсутність можливості їх переведення на підконтрольну Уряду територію. За більш ніж три роки конфлікту ситуація залишається практично без змін.

6. [Чернігівський громадський комітет захисту прав людини \(ЧГКЗПЛ\)](#)

Чернігівський громадський комітет захисту прав людини (ЧГКЗПЛ) є неполітичною, неурядовою, некомерційною, незалежною громадською організацією. Організація заснована в 1999 році.

Метою діяльності організації є захист громадянських, політичних, соціальних, економічних та інших прав і свобод людини.

Громадський комітет веде різнобічну громадську правозахисну діяльність. У цілому цю діяльність можна розділити на наступні напрямки:

Посилення правових можливостей, надання безоплатної правової допомоги громадянам

На базі організації постійно працює Громадська приймальня з прав людини. Юристи комітету надають безкоштовну первинну та вторинну юридичну та правоосвітню допомогу громадянам, чиї громадянські, соціально-економічні, політичні права були порушені або в яких виникають труднощі з реалізацією своїх прав, в тому числі з питань звернення до Європейського суду з прав людини.

7. Харківська правозахисна група

ГО «ХПГ» є найстарішою громадською організацією, яка надає правову допомогу людям, що тримаються в місцях несвободи протягом майже тридцяти років.

Останнім часом, з початком війни РФ проти України, ГО «ХПГ» продовжує цей вид діяльності, беручи участь у кількох міжнародних ініціативах, спрямованих на захист та підтримку осіб, які тримаються в кримінально-виконавчих установах.

Лише за останній рік адвокатами ХПГ було надано правову допомогу засудженим на національному рівні в 31 справі, зокрема:

3 справи про катування та жорстоке поводження;

12 справ про відсутність належної медичної допомоги та відмову у звільненні з ув'язнення за станом здоров'я;

2 справи про відсутність розслідування смертей засуджених в ув'язненні;

3 справи про незаконне тримання під вартою без судового рішення;

6 справ про порушення права на несправедливий суд;

3 справи про неналежні умови утримання;

2 справи про порушення права на приватне життя.

У 9 випадках робота адвоката була також пов'язана з Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ), а саме:

У 2 справах адвокат докладає зусиль на національному рівні для виконання винесеного ЄСПЛ рішення;

В 1 справі було проведено комунікацію з ЄСПЛ та урядом;

У 2 справах адвокати забезпечили ухвалення рішення ЄСПЛ за правилом 39 Регламенту у зв'язку з відсутністю медичної допомоги, але обидва заявники померли, не встигнувши звільнитися, в одній із цих справ адвокат підготував та подав заяву до ЄСПЛ;

У 4 справах було підготовлено та подано заяви до ЄСПЛ.

Наразі ГО «ХПГ» продовжує ведення цих проваджень та надання правової допомоги особам з числа засуджених та ув'язнених.

Крім цього, працівники ГО «ХПГ» постійно беруть участь у моніторингових візитах до місць несвободи, реалізуючи ці повноваження в межах визначених ст. 24 КВК України, а також беручи участь у візитах, які відбуваються в межах роботи Національного превентивного механізму.

Під час цих візитів, крім загального моніторингу, здійснюється конфіденційне спілкування з засудженими, надання їм консультативної допомоги, виявлення їхніх потреб та проблем. Результатами цієї діяльності є допомога засудженим у отриманні паспортів (протягом 2023 року було сплачено послуги з оформлення паспортів майже 130 засудженим). Також візити до установ дають змогу виявляти гуманітарні потреби ув'язнених та задовольняти їх принаймні на базовому рівні. Протягом 2023 року було надано близько 1500 пакунків для засуджених, які тримаються в кримінально-виконавчих установах.

Приймальні ГО «ХПГ» в Києві та Харкові здійснюють постійне консультування ув'язнених та осіб, які звільнилися з місць несвободи з питань надання їм правової допомоги. Такі консультації здійснюються як під час особистого прийому таких осіб, так і шляхом надання консультацій телефоном або з використанням телекомунікаційних засобів.

Робота з допомоги засудженим та ув'язненим ведеться й на рівні інформування громадськості, національних правоохоронних органів та міжнародних інституцій. Зокрема, ГО «ХПГ» проаналізувала та узагальнила інформацію зібрану за результатами більш ніж 60 візитів до кримінально-виконавчих установ, які відбулися протягом останніх півтори роки. Ця робота отримала своє завершення у виді двох аналітичних звітів за 2022 та 2023 роки. Ці звіти будуть оприлюднені та станом на кінець 2023 року будуть доступними широкому загалу.

8. [ГО “Захист в’язнів України”](#)

ГО «ЗАХИСТ В'ЯЗНІВ УКРАЇНИ» – це спільнота небайдужих людей, які присвятили своє життя для захисту прав людини та верховенства права в українській державі. Пенітенціарна система – це місце, де сконцентровані всі проблеми і протиріччя нашого суспільства. Тому реформа цієї системи має колосальний вплив на розвиток демократії в нашій країні і прискорює її інтеграцію в європейську спільноту. Закликаємо всіх патріотів долучатися до цієї важливої місії.

Безкоштовна правова допомога надається у рамках проєкту: «Боротьба з жорстоким, нелюдським, або принижуючим гідність поведінням чи покаранням і тортурами в Україні, комплексний та міжгалузевий підхід» за підтримки Євросоюзу

9. [Українська фундація правової допомоги](#)

Протягом 2022-2023 року Фундація у співпраці з Координаційним центром з надання правової допомоги за підтримки БО «Мережа 100

відсотків життя» розвиває мережі параюристів ключових груп населення вразливості до ВІЛ. Серед них - група параюристів, які надають параюридичну допомогу колишнім ув'язненим/засудженим, а також ув'язненим/засудженим.

Протягом 2022 року параюристи надали допомогу представникам та представницям спільноти колишніх ув'язнених/засуджених у 904 випадках (із них у понад 30 випадках клієнтів та клієнток було переадресовано до юристів, які працюють у центрах з надання безоплатної вторинної правової допомоги).

Протягом 2023 року станом на зараз параюристи надали допомогу у 917 справах клієнтів та клієнток.

Здебільшого, питання, із якими представники спільноти колишніх ув'язнених/засуджених звертаються до параюристів, стосуються таких питань:

- Відмов у наданні соціальних послуг, соціальної допомоги, оформлення субсидії тощо
- Відмов у наданні екстреної медичної допомоги
- Порушень прав засуджених у сфері трудового законодавства (у тому числі відмова у прийнятті на роботу через належність до уразливих груп)
- Відмов в прийнятті у лікарняний заклад на стаціонарне або амбулаторне лікування через ВІЛ-статус
- Відмов в підписанні декларації сімейним лікарем через приналежність до уразливих груп
- Порушень права на безкоштовну медичну допомогу, в тому числі забезпечення лікарськими засобами
- Вимагання грошей та неофіційних платежів при наданні ОЗТ
- Обмеження доступу до лікування
- Фізичного насильства різних ступенів тяжкості через приналежність до уразливих груп
- Образ, погроз, приниження людської гідності через приналежність до уразливої групи

10. [ГО «Експертний центр з прав людини»](#)

У 2023 році ГО «Експертний центр з прав людини» вдалось забезпечити комплексну роботу мультидисциплінарної команди – юристів, психолога, медичного працівника.

Загалом, лише за перше півріччя 2023 року до громадської організації звернулось 22 особи жертви жорстокого поводження, які не отримали повного та/або належного лікування та/або яким було відмовлено в медичній допомозі та 4 членів сімей таких осіб. Частина цих осіб є засудженими та перебували на момент звернення у місцях позбавлення волі.

За кожним фактом звернення юристи забезпечили систематичне консультування потерпілих, звернення до керівників закладів в яких перебувають або утримуються такі особи, інформування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з метою вжиття заходів реагування як в межах повноважень, наданих ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», так і вжиття заходів під час реалізації функцій Національного превентивного механізму.

Загалом за час проєкту було забезпечено неодноразове юридичне консультування 26 громадян, які звернулись за допомогою до організації, 8 з них на момерт звернення відбували покарання у місцях позбавлення волі, підготовлено 9 скарг на дії персоналу місць несвободи.

11. [ГО “Україна без тортур”](#)

ГО “Україна без тортур” виступає проти жорстокості, тортур та будь-яких інших нелюдських дій. Мета - розбудова правової держави, де права людини захищені та поважаються..

Громадська організація відкрила гарячу лінію «No Torture» за номером телефону +380 (96) 010 91 60. За цим номером може звернутись кожна особа, що зазнала катувань, нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання. Окрім гарячої лінії, є інші види збору:

- Сайт ГО «Україна без тортур», через блок «Повідомити про порушення прав людини»
- Сайт Monitor.Info. через блок «Повідомити про порушення прав людини»
- Електронна пошта Scarga_uwt@proton.me
- Опитування щодо встановлення фактів порушення прав людини на окупованих та деокупованих територіях України <https://forms.gle/d3ZzYrDCPPRzR3qa8>

Звернення, які надходять на електронну пошту, обробляються індивідуально та консультанти з'вязуються щодо конкретного випадку після отримання листа на пошті. Також, якщо звернутись через [сайт організації](#) або [сайт Monitor.Info](#). через окремі блоки «Повідомити про порушення прав людини», звернення потрапляють до громадської організації та також обробляються кожен випадок окремо. Інший вид збору це [гугл-форма](#) у виді опитувальника щодо встановлення фактів порушення прав людини на окупованих та деокупованих територіях України. І останній вид збору, хотілось виділити через її захищеність щодо даних, які надаються. На електронну пошту Scarga_uwt@proton.me. Сервіс електронної пошти з наскрізним

шифруванням. Для створення захищеного облікового запису електронної пошти не потрібно жодної особистої інформації.

Окрім цього громадська організація, може допомогти юридичним супровідом адвоката для осіб, які повідомили на гарячу лінію "No torture" за номером телефону +380 (96) 010 91 60 або електронною поштою про катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.